

SOCIOLOŠKI PRIKAZ JEZIKOVNE PODOBE ISTRE

Karmen Medica

1. Uvod

V prispevku bo predstavljena jezikovna podoba istrskega polotoka. Jezikovna raznolikost je odraz zapletene kolonizacijske zgodovine Istre, raznovrstnih kulturnih in etničnih sprememb, kar je vplivalo tudi na nastanek razlik med jezikovno in narodnostno zavestjo prebivalstva Istre. V tem članku izpostavljam splošno jezikovno sliko Istre v sociološkem kontekstu. Uporabljeni koncepti se nanašajo na problematiko identitete, pripadnosti in migracij v določenem prostoru, okolju, kraju.

Problematike slovensko-hrvaške etnično-jezikovne meje v Istri smo se le dotaknili, splošno predstavili in s tem mogoče odprli in aktualizirali za prihodnje, bolj poglobljene sociološke raziskave.

2. Identiteta in jezik

Istrska večetničnost je imela za posledico jezikovno heterogenost istrskega polotoka. Slednje je vplivalo tudi na identitetne posebnosti tega območja. Ze zaradi tega se vprašanju identitete ne moremo popolnoma izogniti.

Modernizacijski procesi so vprašanje identitete postavili v središče interesa družbene znanosti. Identiteta je tisti element, ki daje koherentnost človeškemu življenju, začenja se v fazi primarne socializacije, ključna je pa družbena interakcija v kasnejših fazah socializacije. Kot osrednji aspekt zavesti o sebi ima identiteta vlogo posrednika med posameznikom in družbo. (Strassoldo, 1992) Tradicionalnemu pojmovanju identitete je dodana še subjektivna komponenta. Po Barthu etnična identiteta nima objektivnega značaja, ker lastnosti, ki jih je treba upoštevati »niso seštevki objektivnih razlik temveč tistih, ki jih akterji opredelijo kot pomembne«. (Barth, 1969; 14)

Na etnično mešanih in obmejnih območjih, nastajajo posebne etnične identitete, ki vplivajo druga na drugo. Tudi možnost izbire med različnimi identitetami je neprimerno večja kot v etnično homogenih okoljih.

Etnična identiteta ne obstaja neodvisno od družbenega obnašanja ljudi, ni nek individualen produkt. Pogosto opredeljuje osebnost oziroma osebno identiteto posameznika. Postavlja ga v družbo in mu daje občutek pripadnosti. Vse pogosteje pa se pojavlja tudi opcija »neidentitete« oziroma »nepripadanja«. Po Andersenu je »pripadanje« iluzija in »pripadati« ni nujno. (Anderson, 1990) Posameznik je vključen v življenje različnih družbenih skupin, ni pa popolnoma integriran v nobeno. Iz takšne situacije izhaja glavni paradoks identitete v sodobni družbi: možnosti izbire postajajo vse širše, po drugi strani pa je položaj posameznika v družbi vse bolj nesiguren.

Še posebej je to izraženo v etnično mešanih okoljih, kjer je s spreminjanjem etničnih meja v različnih stikih prihajalo tudi do spreminjanja etnične identitete, do odpovedi prejšnji, zamenjavi ene identitete z drugo, pa tudi do vključevanja in povezovanja množstva različnih identitet. Nepriznavanje teh posebnosti na narodnostno mešanih območjih lahko hitro pripelje do izgubljanja izvorne identitete okolja in uničevanja njene avtohtonosti. Različne etnične skupine s svojimi posebnostimi so postale avtentičen odraz izvornosti istrskega okolja, prepoznavnega po svoji večetnični in večjezikovni podobi.

3. Večetničnost in večlingvističnost Istre

Nenehno priseljevanje ljudi različnih etničnih pripadnosti je vsekakor ena od temeljnih značilnosti istrskega polotoka. Skozi stoletja so se prepletali elementi in obrazci kultur, ki so pripadali slovanskemu, romanskemu pa tudi germanskemu civilizacijskem krogu, tako da je skoraj nemogoče določiti nekaj avtohtonega in tipičnega samo za eno kulturo ali etnos, ki je danes prisoten na tem območju.

Migracije prebivalstva pa niso potekale zgolj s priseljevanjem, temveč so se odvijale tudi znotraj samega polotoka, v kar so silili predvsem ekonomski interesi. V stoletjih istrske zgodovine je veljalo, da so si z mestnimi službami prebivalci lahko pridobili uglednejši in premožnejši status. S nenehnim zapolnjevanjem nižjih mestnih služb, predvsem vojaških, ter z vključevanjem v trgovino in obrt, so se prišleki s podeželja v mestih asimilirali z romanskim prebivalstvom, saj je bil v teh poklicih prevladujoč istrski romanski jezik, ki ga je tudi v zvezi z novimi kolonizacijskimi tokovi postopno zamenjala beneška italijanščina. Istrska romanščina kot eden izmed dalmatinsko-retoromanskih govorov je do 19. stoletja skoraj izumrla. Danes "istriotsko" govorijo (in tudi pišejo) nekateri le še v Balah, Fažani, Galžani, Rovinju, Šišanu in Vodnjanu, medtem ko sta postala prevladujoča in najstarejša še živa istrska jezika slovenščina in hrvaščina. Ta dva jezika sta na podeželju, kamor so se še v 18. stoletju priseljevali tudi iz italijanskih dežel, skoraj povsem prevladala. Od konca 17. stoletja naprej ter v 18. stoletju, v obdobju konsolidacije razmer v deželi, so bile v Istri oblikovane tri poglobitve jezikovne skupnosti: italijanska, hrvaška in slovenska. Jezikovna pripadnost tedaj (18.st.) še ni pomenila narodne zavesti, temveč prej socialni status. (D. Darovec, 1992; 53) Zgodovina je pustila določene »posledice«, lahko bi rekli svojevrstne posebnosti. Danes bi jih lahko opredelili v pojmovanju Istre kot večjezičnega območja in območja prostorske večjezičnosti.

3.1. Večjezično območje in območje prostorske večjezičnosti

Jezikovno podobo Istre bi, po Filipiju, lahko strnili takole:

V jezikovnem pomenu je istrski polotok hkrati:

1. večjezično območje (»il territorio plurilingue«), oziroma območje, kjer je v uporabi več jezikov,
2. območje teritorialne dvojezičnosti¹/večjezičnosti (»il bilingvismo territoriale«), kar bi pomenilo, da je dvojezičnost najbolj pogosta pojavna oblika vsakodnevnega komuniciranja ter da večina prebivalcev pozna in uporablja več kot en jezik. (Filipi, Ricerche Sociali, 1989)

Preden se poglobimo v posamezne istrske jezikovne cone, pogledjmo, kateri govori² so v uporabi v Istri danes:

- a) istrobeneščina je najbolj razširjen romanski govor v Istri; včasih je istrobeneščina imela vlogo splošnega pogovornega jezika za vse istrske govorce, zato je njen vpliv na sosedne govore največji;
- b) istriotsščina - je edini izmed delno ohranjenih avtohtonih istrskih govorov;
- c) istroromunščina - dialekti romunskega jezika, ki jih govorijo v nekaterih vaseh severno in južno od Učke;
- d) hrvaščina - hrvaška narečja govorijo v mestih in vaseh hrvaške Istre; po II. svetovni vojni so od beneščine prevzela vlogo splošnega pogovornega jezika na celotnem hrvaškem prostoru Istre; na slovenskem območju polotoka je vlogo sporazumevalnega jezika prevzela slovenščina;
- e) slovenščina - slovenske dialekte govorijo v mestih in vaseh v slovenskem delu Istre, ob slovensko-hrvaški, slovensko-italijanski državni meji in tudi na obmejnem območju v Italiji;
- f) črnogorščina v Peroju - črnogorski jezikovni otok v jugozahodni Istri;
- g) standardni (knjižni) jeziki - slovenščina, hrvaščina in italijanščina; njihov vpliv postaja z razvojem šolstva, cerkve, množičnih komunikacijskih sredstev, tehnologije in znanosti vedno močnejši;
- h) drugi govori - srbski, bosanski, albanski itd., ki so se v slovenski in hrvaški Istri uveljavili v glavnem po drugem velikem eksodusu Italijanov (pa ne samo Italijanov) leta 1955 in nimajo možnosti, da bi pomembneje vplivali na starejše istrske dialekte (po razpadu Jugoslavije je ta možnost še manjša). (Filipi, 1993)

¹ Problematiko dvojezičnosti (bilingvizma) analizira Livija Knaflič v doktorski nalogi: "Psihološki dejavniki dvojezičnosti v povezavi z učenim uspehom v začetku šolanja". FF, Ljubljana, 1996. Avtorica pojasnjuje, da je dvojezičnost predmet preučevanja različnih ved: jezikoslovja, psihologije, sociologije, socialne psihologije, sociolingvistike, psiholingvistike itn. Določanje stopnje jezikovnega znanja drugega jezika, ki bi ločila enojezične od dvojezičnih govorcev, je eden osnovnih problemov pri definiranju dvojezičnosti. Na osnovi izbrane literature so predlagane izhodiščne postavke, ki naj bi poenotile definiranje dvojezičnosti pri raziskovalnem delu:

- Dvojezičnost je redna raba dveh ali več jezikov in dvojezični so tisti posamezniki, ki potrebujejo in uporabljajo v vsakodnevnem življenju dva ali več jezikov.

- Dvojezični posamezniki uporabljajo svoje jezike za različne namene in redko so jezikovne sposobnosti v obeh jezikih na enaki ravni.

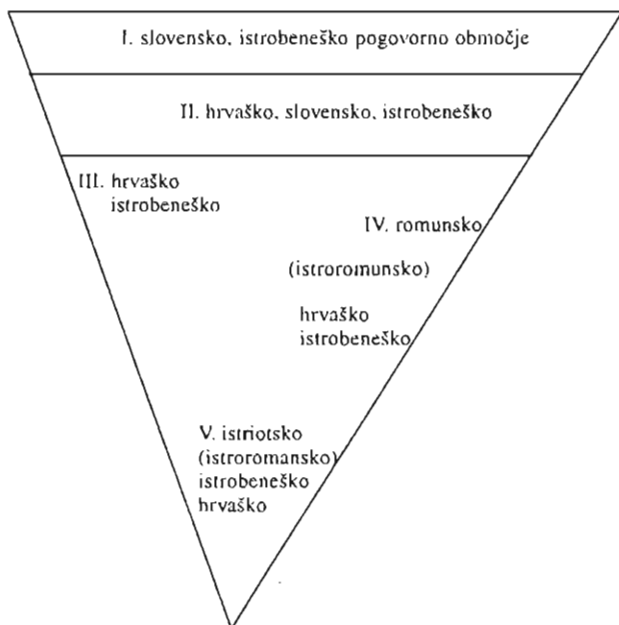
- Dvojezični posamezniki razvijajo jezikovne sposobnosti glede na potrebe okolja. S spremembo okolja in spremembo potreb po določenih veščinah se bo spremenila določena jezikovna sposobnost.

- Dvojezičnost je treba raziskovati kot takšno in ne v primerjavi z enojezičnostjo. Dvojezični posamezniki niso seštevek dveh enojezičnih; njihove jezikovne sposobnosti ni možno razdvojiti na dva ločena dela. (Knaflič, str. 14-24, citirano po: Grosjean, F. *Neurolinguists. Beware! The Bilingual Is Not Two Monolinguals in One Person*. *Brain and Language* 36, 1989).

² Govor (la langage proprement dit) je lastnost, ki je kot potencialna sposobnost dana vsem ljudem kot pripadnikom človeške vrste. S to sposobnostjo razumemo tudi celoto jezikovnih pojavov, splošnih in posebnih. Ta splošna sposobnost pa se konkretizira v jeziku (la langue). Konkretna jezikovna raba, ki temelji na posameznih govornih dejanjih, na ustvarjeni govorni dejavnosti, pa je govorica (la parole). To je torej govorjenje ali tako rekoč posamezna ostvaritev jezika. Je končna realizacija splošne sposobnosti govora ali aplikacija nekega jezika skozi govorjenje (le parler) posameznikov. (Vir: S. Južnič, 1983: str. 50, 51, povzeto po Sausurre: *Cours de linguistique generale*. Paris, 1949).

3.2. Večjezikovna podoba Istre in prevladujoče jezikovne cone na istrsko-kvarnerskem območju

Prevladujoče jezikovne cone na istrsko-kvarnerskem območju bi lahko ponazorili takole:³

(Filipi, Ricerche Sociali, 1989; 79)

³ Razdelitev Istre na ponazorjene jezikovne cone (po Filipiju) uporabljata v raziskavah pretežno istrske problematike sociolingvisti dr. Nelida M. Kruljac: ("La comunità italiana in Istria e a Fiume, fra diglossia e bilinguismo", U.I.F. Università popolare di Trieste, Trieste-Rovigno, 1990) in dr. Loredana B. Debeljuh (L'identità etnica quale tipo di identità sociale - il caso degli Italiani in Jugoslavia, doktorska disertacija, FDV, Ljubljana, 1991).

I. Prva cona predstavlja območje slovenske Istre. Uporaba slovenskih in istrobeneških dialektov je jezikovna značilnost cone. Tipičen govorec cone je dvojezičen (slovensko ali italijansko).

II. Druga cona je obmejno slovensko-hrvaško območje, kje se govori slovensko, hrvaško, istrobeneško. Tipičnost cone je torej trojezičnost slovensko, hrvaško, ali pa italijansko govorečega predstavnika (govorca).

III. Tretja cona: istrsko-kvarnerska na hrvaškem območju. Tipična značilnost je dvojezičnost italijanskega ali hrvaškega predstavnika (govorca).

IV. Četrta cona ne predstavlja jezikovno enotnega območja. Tipičen predstavnik (govorec) je dvojezičen in pripada romunski (oz. istroromunski) etniji, ki je naseljena v glavnem na območju Čičarije (naselja: Žejane, Šušnjevec, Nova vas, Jasenovik, Brdo, Zankovci, Letaj). Istroromunsko morda govori še kakih 1.500 ljudi v omenjenih vaseh Čičarije v Istri. Poleg istroromunsko govorečih predstavnikov cone so bili tu tudi istrobeneško govoreči predstavniki, čeprav v manjšem številu.

V. Tudi peta cona predstavlja jezikovno diskontinuiteto. Slednja je cona Istriotov (območje jugozahodne Istre: Šišan, Galižana, Fažana, Vodnjan, Bale, Rovinj). Istriotsko govori morda še kakšen starejši prebivalec tega dela Istre. Tipičen predstavnik cone je italijanske narodnosti, trojezičen, govori pa lokalno istro-romansko narečje oz. istriotsko, istrobeneško in hrvaško. (Filipi, *ibidem*)

Glede na navedene jezikovne cone v Istri razlikujemo:

1.) absolutni kóine⁴ (kóine assoluta) - KA je jezik, ki ga razumejo in govorijo praktično vsi prebivalci te cone.

2.) mogoč kóine (kóine possibile) - KP ni jezik vseh oziroma ga vsi ne razumejo in ne govorijo, lahko pa v določenem trenutku pridobi funkcijo koine jezika.

Po conah v Istri bi to zgledalo takole:

Cona I: KA = slovenski jezik

KP = istrobeneški, slovenski

Cona II: KA = hrvaški

KP = istrobeneški, slovenski

Cona III: KA = hrvaški

KP = istrobeneški

Cona IV: KA = hrvaški

KP = romunski, istrobeneški

Cona V: KA = hrvaški

KP = istrobeneški, istriotski

(G. Filipi, *ibidem*)

Navedeni tipologiji prištevamo še tri standardne jezike⁵: slovenščino, hrvaščino in italijanščino. Standardni jezik je natančno kodificiran: v slovnica, pravopisih, slovarjih itd. Druga lastnost je v njegovi vsestranski izdelanosti in, naj temu tako rečemo, intelektualizaciji in tako primernosti za vsakovrstno rabo, od poezije do znanosti. Glede njegovih funkcij pa je treba poudariti združevalno, pa hkrati ločevalno znotraj jezikovne skupnosti. Gre pa tudi za prestižno vlogo v odnosu na podstandardne ali nestandardne rabe in seveda za referenčno funkcijo: jezikovna raba določa identiteto in status. (Južnič,

⁴ Kóine – gr. kóine dialektos = splošno, skupno narečje

⁵ Standard (ang. standard = mera, pravilo, smernica, vzor; pa še: dogovorjena norma). Jezikovni standard (tudi: standardni jezik, standardizirani jezik). Jezikovno standardizacijo, gledano docela jezikovno, oziroma jezikoslovno, je moč razumeti kot neko fazo v razvoju jezika, ki postaja nacionalen. (S. Južnič, 1983)

1983) Standardna italijanščina (v Istri) je predvsem jezik institucij in šol. Uporaba je precej omejena, nadomeščena z istrobeneščino, slovenščino in hrvaščino. Slovensko in hrvaško govoreče prebivalstvo se v glavnem identificira z slovenskim oziroma hrvaškim standardnim jezikom. Pripadniki italijanske manjšine pa se ne identificirajo s standardno italijanščino, temveč z lokalnim italijanskim dialektom, ki postaja tako "lingua nazionale" italijanske manjšine v Istri. Ravno tako se literarna produkcija "istroitaliana" ustvarja pretežno v dialektu/dialektih istrskih Italijanov.

Uradni jezik institucij italijanske manjšine pa je italijanski standardni jezik, ravno tako je to jezik vseh institucionaliziranih oblik uresničevanja dvojezičnosti in jezikovne enakopravnosti.

Lingvistična realnost istrskih Italijanov predstavlja dialektofonijo oz. močno uporabo dialektov, zaradi tega manjšina zavzema vmesni položaj med diglosijo⁶ in dvojezičnostjo (bilingvizmom). Diglosija kot hkratna uporaba standardnega jezika in dialekt (italijanski-istrobeneški), bilingvizem pa kot hkratna uporaba dveh standardnih jezikov (italijanski-slovenski; italijanski-hrvaški).⁷

Treba je povedati, na kar opozarjajo tudi rezultati novejših sociolingvističnih raziskav avtorjev Orbanića, Filipija, Milani, da se spontana dvojezičnost v Istri vse bolj zmanjšuje, narašča pa dvojezičnost pridobljena direktno z izobraževanjem in indirektno – prek množičnih medijev.

V pričujoči kompleksnosti treh standardnih jezikov in različnih dialektov se je oblikoval za potrebe medsebojnega razumevanja in komuniciranja regionalni kóine (splošno, skupno narečje, imenujejo ga tudi "lingua del popolo", jezik ljudstva).

Istrski kóine, ki so ga uporabljali tako Italijani kakor tudi Slovenci in Hrvati, je bil do druge svetovne vojne vsekakor istrobeneški dialekt. Po vojni, eksodusu, imigracijah iz notranjosti Jugoslavije, pa so njegov položaj prevzeli slovenski in hrvaški dialekti, čeprav je v vsakodnevni komunikaciji starejših prebivalcev Istre (ne glede na narodnost) istrobeneščina še zmeraj pogovorni jezik (lingua franca).

4. Slovensko-hrvaška etnično-jezikovna meja v Istri

Kako in kdaj sta se začela ločevati hrvaški in slovenski etnos v Istri, oziroma slovensko in hrvaško govoreči, je tema, ki jo z različnih vidikov obravnavajo številne razprave.⁸

⁶ Diglosija (gr. di-glossos), več dveh govoric; ki govori dva jezika in zmore posredovati med njima; specifična dvojezičnost. S. Južnič: Lingvistična antropologija, Ljubljana 1983: str. 360.

⁷ Pri tem gre za diglosijo kot družbeni ter za dvojezičnost kot individualni pojav. Več o tem: Nečak-Luk, A.: Dvojezičnost ni dvojna enojezičnost. UJ/AL 4, Ljubljana, 1995.

⁸ Naj navedemo le nekatere:

Peter Kozler: Kratek slovenski zemljopis in pregled politične in pravosodne razdelitve Ilirskega kraljevstva in štajerskega vojvodstva s pridanim slovenskim in nemškimi imenikom mest, tergov, krajev itd. Na svitlo dal P. Kozler. Na Dunaju. 1854. Natisnil Leopold Sommer: Karl V. Zoering: Etnographie der oesterreichischen Monarchie. I. Band. Erste Abtheilung. Wien. 1857: Simon Rutar: Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Prirodnoznanstvi, statistični, kulturni in zgodovinski opis.. Matica Slovenska, Ljubljana, 1896: Wilhem Urbas in Triest: Die Tschitscherei und die Tschen. Ein Kulturbild aus Istrien. Salzburg. 1884; Nikola Žic: Istra. Dio II Čovjek. Antropogeografsko stanje potkraj svjetskog rata. Zagreb 1937; Mieczyslaw Malecki: "Pregled slowjanskich gwar Istriji." Krakov. 1930; Josip Ribarić: "Razmeštaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri." Srpski dijalektološki zbornik, Beograd. 1940; Tone Peruško: Knjiga o Istri, 1968; Franc Ostanek: Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri – gradivo za obdobje od leta 1860 do 1956. Annales 1, Koper. 1991.

Ločevanje hrvaškega in slovenskega etnosa v Istri oziroma slovensko in hrvaško govorečih se po Kozlerju⁹ začne v 19. stoletju. Zadnja desetletja 19. stoletja so pomenila ustalitev te etnične meje, oprte na narodno zavest.

Politično-upravna in cerkvena razdelitev na ozemlju, poseljenem s Slovenci in Hrvati, pregled razvoja šolstva in tudi pregled ljudskih štetij razodevajo gibanje narodnostne pripadnosti oziroma nenehno nihanje narodnostne zavesti.¹⁰

V avstrijskem obdobju (1814-1918) so Slovenci in Hrvati združeno nastopali, pa vendar je vsak narod oblikoval svojo narodno zavest, predvsem kot posledico zgodovinskih dogodkov in narodne pripadnosti.

Nastanek in utrditev narodnostne jezikovne meje med Slovenci in Hrvati v Istri od druge polovice 18. pa do druge polovice 20. stoletja lahko spremljamo skozi kulturno-sociološki razvoj prebivalstva. Slovenska oz. hrvaška narodnostna zavest ob slovensko-hrvaški jezikovni meji v Istri je novejšega datuma, pred tem pa je bila odločilna pokrajinska pripadnost - prebivalci so se pretežno opredeljevali za Istrane. Pod vplivom šole, cerkve, prosvetnih in političnih organizacij se je razvijala narodnostna zavest prebivalstva. Gospodarska povezanost s tržišči in politično-upravna razdelitev ozemlja na občine s slovensko in hrvaško večino sta prav tako vplivali na formiranje narodnostne zavesti.

Zaradi tega je iskanje "avtohtonega slovenskega" in "avtohtonega hrvaškega" etnosa sploh v hrvaško-slovenskem obmejnem pasu, kot navajajo številni raziskovalci »istrske« problematike, dokaj "jalovo početje".¹¹ Do 1945. leta na tem prostoru ni bilo administrativne meje, ki bi vsaj v grobem delila Slovence od Hrvatov.

Govorce se medsebojno prepletajo, narodnostno opredeljevanje - slovensko ali hrvaško - pa je bilo do konca druge svetovne vojne nezaželeno. Statistični podatki iz popisov od l. 1880 naprej ponujajo precej konfuzno sliko, iz katere ni mogoče dobiti resnične slike tega območja, ki je bila v glavnem odraz različnih političnih odnosov in vplivov, recimo "od zunaj" in "od zgoraj", na prebivalstvo tega območja.¹²

⁹ Hrvaško-slovenska etnična meja je bila (gotovo na podlagi rezultatov jezikovnega štetja, ki ga je l. 1846 v avstrijskih deželah organiziral K. Czoering) vrisana na "Zemljovidu slovenske dežele in pokrajin" P. Kozler iz l. 1853. Hkrati je bila opisana v njegovem "Kratkem slovenskem zemljopisu" iz l. 1854 (Dunaj, 1854, natisnil Leopold Sommer). O tem tudi: Darovec, D.: Pregled zgodovine Istre, 1992: 69.

¹⁰ Podrobneje o tem: Ostanek, F.: Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri - gradivo za obdobje od leta 1860 do 1956. Annales 1, Koper, 1991.

¹¹ O tem piše tudi dr. Vitomir Belaj v prispevku: "Etnološka istraživanja Slovenaca u Hrvatskoj", Zbornik "Slovenci v Hrvaški", Ljubljana, 1995.

¹² O tem pričajo številne študije antropološkega zgodovinarja Miroslava Bertoše. V svojih, kot jih imenuje, "domišljanjih" Istre "Između povijesnog i fiktivnog pravi": "Još nemamo jasne odgovore na pitanje kada "Slaveni" postaju "Hrvati", a kada "Slovani" postaju "Slovenci"! Je li "Johannes Slavorum dux", izaslanik franačkog cara Karla Velikog početkom IX. stoljeća, bio "Hrvat" ili "Slovenac", kako bi se moglo zaključiti iz njegova držanja prema "Slavenima" doseljenim pod gradske zidine starih rimskih municipija i pristrana stajališta prema njima, posebice u rečenicama staroga zapisnika o "Rižanskome pravorijeku" (Il placito di Risano) kada je nastojao zadržati "Slavene" na gradskim municipalnim agerima? Za hrvatsku je povijesnu znanost on "vojvoda Ivan", za slovensku "vojvoda Janez".... svaka strana ima svoje argumente". (Glas Istre, 24. 6. 1996, str. 7).

5. Namesto sklepa

Ob vsem povedanem o istrski jezikovni mešanici se sprašujemo, ali je med govorce tako različnih jezikov sploh mogoče sporazumevanje, ki je na tako majhnem prostoru nedvomno nujno; ali obstaja kakšen splošni jezik; ali so vsi prebivalci dvojezični; kako se doseljenci sporazumevajo z domačini (staroselci) ipd. Postopno se je razlika med jezikovno in narodnostno zavestjo prebivalstva manjšala, skladno z uveljavljanjem in krepitevijo moderne nacionalne zavesti od konca 18. stoletja naprej. Gotovo pa je v istrskem prostoru šele 19. stoletje (in to njegova zadnja desetletja) obdobje ustalitve etnične meje, oprte na narodno zavest. Pluralizem jezikov, nazorov, etnosov Istre je prispeval k oblikovanju njene posebne identitete, imenovane istrska identiteta, ki je bila pogosto pojmovana skozi "kategorijo istrijanstva". Slednji je namenjena posebna analiza¹³ in je v pričujočem kontekstu ne bomo problematizirali.

Odprto puščamo tudi vprašanje vpliva novonastale slovensko-hrvaške državne meje na jezikovno realnost prebivalcev Istre.

V tem prispevku smo le v »grobih« črtah predstavili jezikovno strukturo Istre, marsikdaj smo najbrž zakrili njeno prvotno, izvirno plurilingvistično podobo, pogojeno z vrsto socioloških, etnoloških, antropoloških dejstev, ki so izšla iz mešanja, prepletanja in migracij prebivalstva.

Literatura:

Anderson, Benedickt (1990): *Nacija: zamišljena zajednica. Razmatranja o porijeklu i širenju nacionalizma*, Školska knjiga, Zagreb.

Barth, Frederik (1969): *Ethnic Groups and Boundaries*, Little Brown, Boston.

Belaj, Vitomir (1995): *Etnološka istraživanja Slovenaca u Hrvatskoj*, Zbornik "Slovinci v Hrvaški", INV, Ljubljana.

Bertoša, Miroslav (1985): *Etos i etnos zavičaja*, Istra kroz stoljeća, knjiga 33, Pula - Rijeka.

Darovec, Darko (1992): *Pregled zgodovine Istre*, Lipa, Koper.

Filipi, Goran (1989): *La koin istriana*, Ricerche Sociali 1, 46-54, Centro di Ricerche Storiche, Rovigno.

Filipi, Goran (1993): *Jezikovna slika Istre*, Primorska srečanja, št.149, Koper.

Filipi, Goran (1993): *Istriotski jezikovni otoki v Istri*, Annales 3, Koper.

Južnič, Stane (1983): *Lingvistična antropologija*, DDUU, Ljubljana.

¹³ Glej prispevek: K. Medica "Kategorija istrijanstva" – med "centrom" in "periferijo". Annales, Koper. 1998. št. 12.

Knaflič, Livija (1996): *Psihološki dejavniki dvojezičnosti v povezavi z učnim uspehom v začetku šolanja*, doktorska disertacija, FF, Ljubljana.

Milani Kruljac, Nelida (1993): *Istrski življenjski prostor in komunikacija*, Annales 3, Koper.

Nećak- Lük, A., **Štrukelj**, I., ur. (1984): *Dvojezičnost – individualne in družbene razsežnosti*, Društvo za uporabno jezikoslovje, Ljubljana.

Nećak-Lük, Albina (1995): *Dvojezičnost ni dvojna enojezičnost*, UJ/AL 4, Ljubljana.

Ostanek, France (1991): *Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri*, Annales 1, Koper.

Orbanić S., **Medica K.**, **Musizza N.** (1993): *Povijesni pregled istarske višjejezičnosti*, v: Štrukelj, Inka (ur.) *Jezik tako in drugače*, Ljubljana.

Strassoldo, Tessarin (1992): *Le radici del localismo. Indagine sociologica sull'appartenenza territoriale in Friuli*, Reverdito Edizioni, Trento.

Strassoldo, Raimondo (1992): *Globalism and localism: theoretical reflections and some evidence*, v: "Globalization and Territorial Identities" Mlinar, Zdravko (ed.), Averbury Press, Aldershot

*Summary**Sociological survey of the linguistic situation of Istria*

Continuous immigration of people of different ethnic origins is by all means one of the basic characteristics of the Istrian peninsula. Over the centuries, elements and patterns of cultures belonging to Slavic, Romanic and Germanic civilizations have intertwined to such a degree that today it is almost impossible to point out something autochthonous or typical only for one culture or ethnos populating this territory. Natural consequence of the multiethnic character of Istria is the linguistic heterogeneity of its population.

A complex situation of three standard languages and different dialects was the reason for the formation of a regional koine (a common dialect, also called »lingua del popolo«, language of the people), which serves the needs of communication and understanding. Istrian koine, used by Italians as by Slovenians and Croats, was an Istro-Venetian dialect until the World War Two. After the war, exodus, and immigrations from the hinterland, its status was taken over by Slovenian and Croatian dialects. However, its function of a lingua franca was preserved in the everyday communication of the older population of Istria (irrespective of their nationality).

Recent sociolinguistic research of Istria has shown that spontaneous bilingualism is disappearing, while directly – through education – and indirectly – through mass media – acquired bilingualism is increasing.